

MỘT SỐ NHẬN XÉT VỀ TÌNH HÌNH KHÍ TƯỢNG THỜI VẠN

VỤ MÙA 1980 Ở HÀ NỘI

Lê Đức Nhơn - Đài KTTV Hanoi

Vụ mùa 1980, do ảnh hưởng mạnh và liên tục của bão và nhiều đợt dông gây mưa khác (áp thấp nhiệt đới, hội tụ, ...), nhiều đợt mưa lớn xảy ra kế tiếp nhau trong thời gian dài gây ra lũ lớn trên sông Hồng, úng nghiêm trọng trong nội đồng, gây nhiều khó khăn cho sản xuất lương thực, thực phẩm của Hà nội.

I - Đặc điểm diễn biến của mùa :

1. Bão và hội tụ nhiệt đới tương đối nhiều :

Năm 1980, Hà nội đã chịu ảnh hưởng trực tiếp của ba cơn bão và ba hội tụ nhiệt đới.

Thông thường trong 1 năm có 1-2 cơn bão đổ bộ vào bắc bộ. Năm 1980, có tới 2 cơn bão (trong đó có 1 bão mạnh) (số 2 và số 4) và một áp thấp nhiệt đới⁽¹⁾ đổ bộ vào Quảng ninh, Hải phòng và Hà nam ninh. Đặc biệt bão số 4 (Joe) đổ bộ vào Hải phòng sáng 23/VII trong quá trình tiến sâu vào đồng bằng và trung du bắc bộ đã đi qua địa phận Hà nội nên gió rất mạnh (24 m/s), mưa rất to gây nhiều thiệt hại.

Ngoài ra các áp thấp nhiệt đới đổ bộ vào Nghệ tỉnh ngày 31/VIII vào Nghệ tỉnh - Bình trị thiên ngày 6/IX và bão số 6 vào Thanh hóa ngày 16/IX cũng đều gây ra những đợt mưa rất to ở Hà nội và các tỉnh đồng bằng.

2. Mưa nhiều và mát : phần lớn các tháng trong mùa đều có mưa lớn. Các đợt mưa to kéo dài với cường độ lớn đạt mục kỷ lục xảy ra kế tiếp nhau gây ngập úng nghiêm trọng.

Tiếp sau vụ mùa 1979 nắng nóng và tương đối ít mưa, vụ mùa 1980 mát và mưa nhiều. Các tháng trong mùa ở hầu hết các nơi đều có nhiều ngày mưa và lượng mưa vượt xa trung bình nhiều năm (TBNN), có nơi có tháng gấp đôi TBNN. Tổng lượng mưa từ tháng V đến tháng X đều vượt xa TBNN : phổ biến các nơi vượt 500 - 800 mm, một số nơi ở phía tây gấp đôi TBNN.

Ngược lại, nhiệt độ các tháng nửa đầu mùa nhất là 2 tháng VI và VII là thời kỳ nắng nóng nhất trong năm, đều thấp hơn TBNN từ 0,2-0,8°C, các tháng khác xấp xỉ TBNN. Đáng chú ý là trong toàn mùa không có đợt nắng nóng kéo dài gây hạn nào.

Bão, hội tụ nhiệt đới đã liên tục gây ra những đợt mưa to với cường độ lớn trên diện rộng kế tiếp nhau trong thời gian dài.

(1) Theo qui định của các mùa bão từ 1979 về trước thì áp thấp nhiệt đới chỉ được phát thành tin bão và như vậy năm 1980 có 3 cơn bão đổ bộ vào bắc bộ, trên mức trung bình.

Ngày 28/VI bão số 2 (Herbert) đổ bộ vào Quảng ninh - Hà bắc, ở Hà nội đã có mưa vừa, mưa to trong 3-4 ngày. Lượng mưa trong 4 ngày (27 - 30/VI) phổ biến 100 - 150 mm, riêng phần phía tây thành phố 200 - 250 mm, một số nơi trên dưới 300 mm như Thái hòa 386 mm, Phú cường 444 mm, Cổ đảng 283 mm. Lượng mưa trong 24 giờ phổ biến đạt 100 mm, một số nơi ở phía tây trên 150 mm như Quảng oai 151 mm, Suối hai 174mm, Tích giang 235 mm, Thái hòa 252 mm, Phú cường 321 mm.

Bão số 4 (Joe) đổ bộ vào Hải phòng sáng sớm 23/VII và đi qua Hà nội trưa 23/VII, ở Hà nội đã có gió mạnh (24 m/s), mưa rất to. Lượng mưa toàn đợt (23 - 26/VII) phổ biến các nơi 150 - 250 mm, riêng phần phía tây tới 400-500 mm, có nơi trên 700 mm như Suối hai 766 mm, Bà vì 744 mm, Quảng oai 817 mm. Liên tục trong 24 giờ ở một số nơi đạt mức kỷ lục như Thái hòa 740 mm, Quảng oai 723 mm, Phú cường 594 mm, Bà vì 555 mm, Tích giang 319 mm. Đáng chú ý là đợt mưa này lại tiếp liền sau đợt mưa vừa đến mưa to (do ảnh hưởng của hội tụ nhiệt đới vắt qua đồng bằng bắc bộ) trước đó (lượng mưa từ 19 - 22/VII phổ biến các nơi 100 - 150 mm), cho nên không những có lũ lớn trên sông Hồng mà nước ở trong nội đồng cũng rất lớn và rất khó tiêu thoát.

Ngày 19/VIII áp thấp nhiệt đới đổ bộ vào Hà nam ninh, các tỉnh đồng bằng bắc bộ mưa rất to. Khu vực nội thành và các huyện ngoại thành cũ của Hà nội có mưa lớn hơn các đợt trước. Lượng mưa toàn đợt (19 - 22/VIII) phổ biến các nơi 200-300 mm, có nơi trên 300 mm như Láng 310 mm, Thanh trì 323 mm. Tại Láng trong 2 ngày 19 và 20 đã liên tục có mưa >120 mm/ngày và đã quan sát được những trị số đạt xấp xỉ mức kỷ lục về cường độ mưa trong thời gian ngắn : 10 phút 28 mm, 30 phút 50 mm.

Các áp thấp nhiệt đới vào Nghệ tỉnh (31/VIII) và bờ biển Nghệ tỉnh Bình trị thiên (6/IX) kết hợp với các đợt không khí lạnh yếu (có đường đứt) đã gây ra đợt mưa kéo dài suốt từ những ngày cuối tháng VIII đến hết thượng tuần tháng IX trong đó có những ngày mưa vừa đến mưa to. Tổng lượng mưa đợt này phổ biến đạt 200-300mm. Bão số 6 vào Thanh hóa ngày 16/IX ở Hà nội cũng có mưa vừa, mưa to trong 2 ngày 16, 17 với tổng lượng mưa phổ biến trên dưới 100 mm.

Ngoài những đợt mưa lớn trên diện rộng, rải rác còn một số trận mưa to cục bộ trong thời gian ngắn với lượng mưa trên dưới 100 mm do ảnh hưởng của xoáy thấp trên cao hoặc của đường đứt. Đáng chú ý là các trận mưa ở khu vực nội thành vào sáng sớm ngày 8/VIII (100 mm) và sáng 18/X (118 mm). Các trận mưa này tuy có lượng không lớn lắm, nhưng vì tập trung trong vài giờ, có cường độ rất lớn (tại Láng lượng mưa trong 1 giờ là 88,2 mm vào ngày 8/VIII và 78,4 mm vào ngày 18/X) đã gây ra tình trạng ú ngập ít thấy trên nhiều đường phố.

Những đợt mưa lớn xảy ra kế tiếp nhau trong một thời gian dài nhất là những đợt mưa kể từ bão số 4 đã làm cho hầu hết diện tích lúa và rau màu bị ngập úng liên tục, nhiều diện tích lúa mùa phải cấy lại tới 2-3 lần, thậm chí bị mất trắng (1,9 vạn ha). Cũng vì vậy lúa tốt không đều, thời gian thu hoạch kéo dài, không đạt kế hoạch về diện tích và sản lượng. Mặt khác, mưa nhiều với cường độ lớn vào trung tuần tháng VIII và thượng tuần tháng IX còn làm trôi hạt và dập nát rau lấy giống; tháng X vẫn có mưa khá nên việc làm đất khoai tây và gieo trồng rau sớm vụ đông gặp nhiều khó khăn.

3. Năm nay nhiều nơi xuất hiện lũ lớn và tương đối sớm, một số nơi đạt và vượt mức lũ 1978.

Năm 1980, trên sông Hồng tại Hà nội đã xuất hiện một đợt lũ trên báo động 1, một đợt gần báo động 2 và một đợt trên báo động 3. Đỉnh lũ cao nhất tại Hà nội là 11,81 m, tại Sơn tây là 14,45 m và tại Thượng cát (trên sông Đuống) là 11,55m, đạt mức lũ cao nhất từ 1972 đến nay. Đỉnh lũ này xuất hiện vào ngày 25/VII, sớm hơn tình hình chung khoảng gần 1 tháng và tại Hà nội cao hơn đỉnh lũ TBNN khoảng 1 m. Đây cũng là 1 trong số rất ít năm ở Hà nội có lũ tháng VII vượt báo động 3 (theo dãy số liệu 79 năm):

Do các đợt mưa lớn tập trung ở vùng đồng bằng và trung du bắc bộ nên ở hạ lưu sông Hồng gây nên tình trạng ú ngập nước vùng cửa sông làm cho các đợt lũ cao trên sông này lũ thường lên nhanh (với cường suất 4-7 cm/giờ), thời gian mực nước chập chòn quanh đỉnh lũ kéo dài, nước tiêu rút rất chậm. Cũng do phân bố mưa, trong đợt lũ cao nhất trong năm, mức nước vượt báo động 3 tại Hà nội là 31 cm trong khi ở Sơn tây là 5 cm.

Trên các triển sông con của Hà nội (Tích, Cà Lồ, Đáy) đều xuất hiện lũ lớn sau các đợt mưa to. Đỉnh lũ cao nhất trong năm trên các sông này (vào hạ tuần tháng VII sau đợt mưa bão số 4) đều vượt báo động 3 tới 1,2 - 1,5 m. Mực nước cao nhất trên sông Đáy tại Ba thá là 6,24 m (ngày 25/VII) lớn hơn lũ tháng IX/1978 là 1 cm, tại Kim quan trên sông Tích là 9,30 m thấp hơn lũ 1974 là 6 cm. Do mưa nhiều, lượng dòng chảy đến các hồ chứa đều vượt mức thiết kế. Riêng hồ Suối hai từ sau đợt mưa bão số 4 mực nước đã liên tục vượt quá đập tràn tới 0,5 - 0,6 m trong một thời gian dài.

II - Một số nhận xét và kết luận

Năm 1980, Hà nội chịu ảnh hưởng của nhiều bão, (áp thấp nhiệt đới kết hợp với các nhiễu động gây mưa khác (hội tụ, dòng đứt, xoáy thấp trên cao) đã có nhiều đợt mưa lớn trên diện rộng xảy ra kế tiếp nhau suốt từ cuối tháng VI đến nửa đầu tháng IX. Đây là mùa hè mát, mưa nhiều với nhiều đợt mưa lớn dồn dập nhất là từ hạ tuần tháng VII đến thượng tuần tháng IX và gần như không có đợt khô nóng đáng kể nào. Lượng mưa các tháng trong mùa đều vượt TBNN nhất là 3 tháng VI, VII, VIII. Nhìn chung phần phía tây thành phố mưa nhiều hơn và cũng vượt TBNN nhiều hơn.

Trên sông Hồng và các sông khác đều xuất hiện lũ lớn trên mức báo động 3. Lũ cao nhất trên sông Hồng xuất hiện tương đối sớm và đạt mức lũ cao nhất từ 1972 đến nay, trên sông Đáy xuất hiện lũ vượt mức lũ 1978. Mặt khác, mùa lũ trên sông Hồng cũng kết thúc tương đối sớm, đến giữa tháng IX, mức nước sông Hồng đã xuống dưới mức 9 m.

Do vùng mưa lớn chủ yếu tập trung ở các tỉnh đồng bằng và trung du nên lũ các sông con trong "nội đồng", tình trạng ú ngập của đồng ruộng đều rất nghiêm trọng vượt xa mức thiệt hại do lũ sông lớn (sông Hồng, sông Đuống) gây nên. Đây là đặc điểm nổi bật chủ thiên tai năm nay và gần tương tự với thiên tai vụ mùa 1978,

Đáng chú ý là so với những thiệt hại về mùa của, các công trình công cộng, cây cối do gió bão trực tiếp gây nên thì lũ lớn trên các sông nhất là tình trạng ú ngập lụt trong đồng do mưa tại chỗ và lũ các sông con gây nên là thiên tai trầm trọng gây nhiều thiệt hại nhất cho sản xuất và kinh tế. Mặt khác cùng trong một quá trình thời tiết nguy hiểm, mức độ thiên tai ở các nơi cũng rất khác nhau không chỉ do điều kiện địa hình, tình hình sản xuất mà còn do sự diễn biến của mưa cùng